

Олена Мельникова,
старший викладач кафедри соціальних комунікацій
Маріупольського державного університету

СОЦІОКОМУНІКАЦІЙНИЙ АСПЕКТ ДИСИДЕНТСЬКИХ КОМУНІКАЦІЙ УКРАЇНИ (1986–1991)

Для основної частини масової аудиторії тоталітарної держави СРСР мета й ідеї інакомислячих як сил соціальних змін здавалися ірраціональними і неприйнятними. Українські дисиденти у 1986–1991 рр. виступали за відродження і популяризацію національних мови, культури і літератури, інформування про історичні факти, які замовчуються офіційною владою, демократичні права. Під час перебудови альтернативні джерела інформації переходили до приватно-публічної сфери суспільства. Соціокомунікаційний характер самвидав, заборонених радіостанцій, несанкціонованих зібрань посилив «плюралізм думок» у цей історичний період.

До дисидентських комунікацій в Україні можна зарахувати самвидав (есе та інші публіцистичні твори, які мали авторство, або виходили під псевдонімами чи анонімно); протестні документи (листівки, листи, анекдоти, петиції, заяви тощо, які, крім автора, мали інших підписантів); самвидав, зарубіжні заборонені радіостанції, «кухонні розмови», творчі гуртки, зокрема хори; використання символів (національний герб, прапор), написи на стінах, будинках, неофіційно організовані диспути на заборонені теми (історичні, політичні, етнографічні); культурні та інформаційні акції (збори біля пам'ятників українських видатних діячів з метою популяризації національної культури). Адже функціонування дисидентських комунікацій мало соціокомунікаційний характер: альтернативна інформація поширювалася в суспільстві за допомогою зв'язків як в окремих групах інтелігенції, так і за їх межами. Поширювали інформацію лідери думок. Проте цей процес швидко припинявся офіційною владою.

Під час творчих або культурних зібрань, «квартирників» і «кухонних розмов» активно функціонували усні дисидентські комунікації. Крайньою формою протесту серед українських інакодумців було самоспалення В. Макуха. Це викликало суспільний резонанс, зокрема за кордоном.

Дисидентство було нечисленним, адже його соціальну основу складала інтелігенція. «Вторинна» аудиторія дисидентських комунікацій брала участь у разових політичних акціях, підтримувала контакти з репресованими політ'язнями, іна-

кодумцями. Більшість з них перебувала під наглядом КДБ, була арештована або засуджена [1, с. 25].

Ця група людей збирала і поширювала інформацію територією країни і за її межами. Альтернативна інформація потрапляла в європейські країни, Канаду, США через Росію, Чехословаччину, Болгарію, прибалтійські країни. Також окремі іноземні громадяни під виглядом туристів, студентів, приїжджих в УРСР до родичів отримували носії фотоплівки, передруки, тексти, написані від руки на цигарковому папері тощо.

Дисидентські комунікації створювалися в окремих осередках, зокрема в Києві та Львові, які фігурували в справі КДБ «Блок», поширювалися в областях УРСР за допомогою спецкорів самвидавних журналів, авторів листівок, написів на стінах державних установ. Крім того, був задіяний самвидав, дисидентські повідомлення про репресії інтелігенції, політ'язнів передавалися на радіо «Свобода», «Бі-Бі-Сі», «Голос Америки», відправлялися в інформаційне агентство «Рейтер» [2].

Дисидентські комунікації вплинули на загальний інформаційний потік, формуючи нову картину світу. Змінювалися світогляд населення, емоційне ставлення до конкретних об'єктів і суб'єктів з негативного на позитивне або навпаки. «Перебудова також могла атакувати несвідомі конструкти. І це могло викликати занепокоєння, оскільки для нас вони не мають виробленого оформлення. І взагалі перебудову можна розглядати як зміну наративів, коли в результаті трійка «Ленін – партія – комсомол» з почесного місця змістилася на непочесне» [3, с. 77]. Критичний дискурс між авторами самвидавних текстів та офіційних ЗМІ збільшував аудиторію дисидентських видань та інтерес до альтернативної точки зору. Наприклад, інформаційна кампанія з серією публікацій «Інтерв'ю з-під поли» і трансляція інтерв'ю М. Коломієць з В. Чорноволом і М. Горинем поширювалися на офіційних телеканалах як альтернативна інформація.

Дисидентські комунікації 1986–1991 рр. набували різних форм і збільшували ефективність у зв'язку з історичними умовами, політикою гласності. Кількість самвидавних журналів збільшилася. Ми розглянули журнал самвидаву «Український вісник», який випускався у Львові і Києві, також популярні журнали «Евшан-зілля» (Львів) і «Пороги» (Дніпропетровськ). За допомогою контент-аналізу було виявлено, що в «Українському віснику» надавалася перевага суспільно-політичній та правозахисній тематикам, а серед жанрів були популярні аналітичні статті, коментарі, огляди та нариси. У виданні «Евшан-зілля» основними темами були історична і культурна, а серед журналістських жанрів виділялися статті, нариси,

репортажі. У журналі «Пороги» редколегія висвітлювала історичну, суспільно-політичну та культурну теми. Стаття й есе були провідними журналістськими жанрами видання. У кожному із розглянутих видань були представлені автори з різних міст України, тому можна говорити про мережеву структуру не тільки збору альтернативної інформації, але й поширення.

Список літератури

1. Політичні протести та інакодумство в Україні (1960–1990): документи і матеріали. — Київ, 2013.
2. Міконен С. Радіо «Свобода» — чужий серед своїх? Поширення західних цінностей через трансляції Холодної війни США у Європі. // Міжкультурний діалог між Заходом, Росією та Південно-східною Європою. — Упсала, 2010. — (Швеція).
3. Почепцов Г. Від Facebook і гламуру до WikiLeaks: медіакомунікації. — Київ, 2012.

References

1. Politychni protesty ta inakodumstvo v Ukrayini (1960–1990): dokumenty i materialy. (2013). Kyiv, Ukraine.
2. Mikkonen S. (2010). Radio Liberty — the enemy within? The dissemination of western values through us cold war broadcasts. In Europe // Cross-cultural dialogues between the West, Russia, and Southeastern Europe. Uppsala, Sweden.
3. Pochepstov G. (2012). Vid Facebook'u i hlamuru do WikiLeaks: media komunikatsiyi, Kyiv, Ukraine.

Міністерство освіти і науки України
Міністерство інформаційної політики України
Департамент суспільних комунікацій КМДА
Київський університет імені Бориса Грінченка
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Університет імені Адама Міцкевича в Познані (Польща)
Софійський університет Святого Климента Охридського (Болгарія)
Університет Жирони (Іспанія)
Національна спілка журналістів України
Національна академія комунікативістики
Українська асоціація видавців та книгорозповсюджувачів
Українська бібліотечна асоціація

Соціальні комунікації в інтеркультурному просторі

Тези Другої Міжнародної
науково-практичної конференції

16 листопада 2017 року ■ м. Київ

УДК 007: 304: [070+655+659+02]: 001
С 69

Соціальні комунікації в інтеркультурному просторі :
С 69 тези Другої Міжнародної науково-практичної конференції (16 листопаду 2017 р., м. Київ) / Інститут журналістики Київського університету імені Бориса Грінченка. – Київ : Видавництво КУБГ, 2017. – 82 с.

УДК 007: 304: [070+655+659+02]: 001

Зміст

Світовий та вітчизняний досвід розвитку суспільних комунікацій

Бухтатий О. Є. ТРАНСФОРМАЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ФУНКЦІЇ У ФУНКЦІЮ ПУБЛІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ У РЕАЛІЯХ ДЕМОКРАТИЧНИХ СУСПІЛЬСТВ	7
Бондаренко Т. Г. МОВНО-КОМПОЗИЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ АНОНСІВ В АСПЕКТІ ФОРМУВАННЯ АУДИТОРІЇ ТЕЛЕБАЧЕННЯ	10
Шмига Ю. І. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ РЕКЛАМНОЇ КОМУНІКАЦІЇ: ФУНКЦІОНАЛІСТСЬКА ПАРАДИГМА	13
Коваль С. В. ТРАДИЦІЙНІ ТА НОВІТНІ ФОРМИ ЗАЛУЧЕННЯ КОРИСТУВАЧЬКОГО КОНТЕНТУ	16
Нестеренко О. А. СПОСОБИ ОФОРМЛЕННЯ ФОТОКОНТЕНТУ В ЛОНГРИДАХ	19
Мельникова О. С. СОЦІОКОМУНІКАЦІЙНИЙ АСПЕКТ ДИСИДЕНТСЬКИХ КОМУНІКАЦІЙ УКРАЇНИ (1986–1991)	22
Кузнецова М. О. СПОСОБИ ПОБУДОВИ КОМУНІКАЦІЇ З ГЛЯДАЧЕМ ПОПУЛЯРИЗАТОРІВ НАУКИ В НАУКОВО-ПОПУЛЯРНИХ ТЕЛЕПРОГРАМАХ	25

Розвиток сучасних досліджень у галузі комунікативістики

Доній Н. Є. ПРАКТИКА «LIFE WRITING» В УМОВАХ ГІПЕРДИНАМІЧНОГО СУСПІЛЬСТВА	28
Нестеряк Ю. В. МІСЦЕ КОМУНІКАТИВІСТИКИ У КЛАСИФІКАЦІЇ НАУКОВИХ ДИСЦИПЛІН	31